

DOEMSPIEKERS

Bert Wolbert

De televisie

De man van Netflix har het de vuri-ge wek in de kraant bie het rechte eand. „As het zoa verdan geet kiekte de leu eerdaags nich meer noar de lopende programma’s op de televisie.” En doar kon hee wal eens geliek an hebben.

Now dachten den man van Netflix natuurlijk an ziene eagen boterham, want hee is van het bedrijf waar as ie teggen betaling films könt bekieken. Zeg mer net zoa as dee voetbalprogramma’s.

Maar ik deank dat der ok genug aandere redenen bint um de televisie an de kaant te doon. Nee, ik zeg nich dat ie ’n book mot goan leazen. Mer wat gef het nog an programma’s waar ie wat an hebt?

Programma’s waar ie met plezeer noar kiekte op ne tied dee oe ansteet. Loat ik zeggen zoa tuske de acht en elf uur in ’n oavond. Mer in dee tied mot der zoaneudig programma’s kommen met ne hoge kiekdichtheid.

De commercie sprekt met. Mer wat zee ie dan? Völ gedoo dat niks vuursteld. Heel völ programma’s bint rechtervoort zoa maakt dat de BN’ers van Nederland zichzölf in het zunneke zet, zeg mer zichzölf in weerde umhoog priest. Asof zee zoa biezunder bint.

Mooie programma’s, zoas documentaires, proat-programma’s en mangs nen mooien film begint allemoal noa zo’n tien, elf uur. Natuurlijk bint der mangs oetzonderingen. Loat ik dudelijk wedden, wat ik hier allemoal opneum is miene eagen mening, misschien wal ’n stuk frustratie. Ik ken völ gezinnen, dee, unaniem eens of nich eens, ’n abonnement hebt op dee sportkanalen en waar gennen oavond vuurbie geet of der wördt wal voetbald.

En as der nich teggen nen bal wördt trapt dan proat ze der oaver. Ik wol hoast schrijven, ‘dan lult ze der oaver’, mer loat ik het netjes hoalden. Elken oavond weer, dee voetbal! Dan verknoui ie toch wal ’n mooi stuk van oe leaven. Of nich dan.

Mer het slimste bint toch wal dee realityprogramma’s. De programma’s waar alle verdreet en narigheid van de leu breed wördt oetmetten. Mangs begriep ie nich waarom de leu der an metdoot. En as het dan ok nog lukt um dee slachtoffers an het snotteren te kriegen en vuur schut te zetten dan is het programma slaagd. Misselijk wördt ie der van. Ik heb ’n programmaggids der op noa kekken en kom dan ne hele riego van dee programma’s teggen. Ik vun der wal ’n stuk of viefteen. Vuurnamelijk op de RTL en SBS zenders.

Loat ik der ’n paar neumen um ’n idee te kriegen. Wat dach ie van ‘Koopziek’. Het programma löt zeen dat leu, vuural jonge leu, het geld nich in ’n tuk könt hoalden en blijft kopen. En wat ducht oe dan van ‘Gênante lijen’. Ie veult wal an woaroaver dat geet.

Nog zo’n een is ‘Mijn man is klusser’. Hoo groter ’n pröttel in hoes is des te meer drama, dat dan good oflöp umdat der ’n klussenbedrijf koopt dat met geveul vuur commercie het hele spul terecht maakt.

Zäppend komt ze mangs vuurbie, zoas ‘Een dubbeltje op zijn kant’. Net zo’n programma en an het eand koopt alles weer good. Dan wi’k het nog nich hebben oaver ‘Lelijke eendjes’ en ‘Bizarreters’. Kottens was hierbie ’n wicht dat alleen leaven op patat en witte stoet, al joaren laank. Zee zag der ok nog good oet.

En ik heb ok zoa nen hekel an ‘Shownieuws’, ‘Boulevard’ en ‘Hart van Nederland’.

Wat ’n genöal en verdachtmakingen. Trouwens de kraanten in Nederland doot der ok an met. Ie begriep mie wal.

Wat bint wie as nöchtere leu toch nen eand ofgledden. Doarum geleuf ik der in dat het gros van de leu de televisie op ’n doer links löt liggen en aandere dinge geet doon op ’n oavond. Toch ’n book leazen?

Disse wek hebt wie de ‘Boekenweek’.

Hee is platschriever, theoloog en fietser. Nen ‘Carmeljong’ oet Albearg den Marx nöast ’n Biebel hef stoan. Nen maker van kaantteksten dee ’t oe an ’t deanken zet. Gerrit Klaassen schrif zo as he fietst: lankzaam, niejplichtig, oonderzoekend. En aait de zinnen lös. „Want alleen dan veen ie misschien wat.”

deur Gerard Lage Venterink

As he op nen mooien veurjoarsdag oaver ’n Zonnenbargweg op Oatmöske an traampelt en ’t siepelteurnke boaven ’n Oageler Es oetkik, hef he ’t mangs. „Dan kan oe ’n geveul van dankbaarheid oaverfallen. Da’j dat dan zeet, da’j doar deel van mait wean. En da’j dat fysiek könt en vriej bint um te doon. Dan is ’t wat weerd d’r gewoon te wean. Dan veul ik mie riek, want dat zit nich in moneten.”

Zowat allens döt he op de fiets. Mangs geet he met ’t spoor. ’n Auto hef he begin joaren neagentig der achterhen doan. Geet op de fiets noar ’t weark. Fietst as identiteitsbegeleider bie de Schaepmanstichting vanoet Hengel noar wa 40 basis-scholen in de regio.

„Ie bint wa langer oonderweg, mer ’t hef zo völ bievangst. Ie verzet de zinnen, könt noadenken, kriegt bie problemen ineens ne oetweg. Asof oe mangs ne kleane openbaring toovalt.” Hee lacht: „En a’k ’s oavends wier in hoes kom, he’k miene fitness a had.”

De fiets is ok vrieheed. Dat was ’t a doo hee as opschötteling vanoet Albearg, waar he op ’n boer opgreuiden, noar de middelbare school in Almelo mos. Langs ’t Kanaal Almelo-Nordhorn gung ’t op ’t stad op-an. „Da’j nich noar Tubbig hoofden vun ie a mooi, in Almelo zat ie direkt in de wearld. Doar ha’j beuk bie Hilarius, kochten ie oe de eerste singeltjes.”

Klaassen (1960) deu ’t Canisius en de Pius. „Doar he’k wat van dee Twentse Carmelcultuur metkrea-gen.” En dee is ok nich wier vot goan. „Dee kaant van Twente met dat cultuur-katholieke, möggelik is dat ’n *Leitmotiv*.” Mettertied kwam d’r van alns bie. Benaamp seend he ’n paar joar ledden van Eanske noar Goor is goan.

„In dizzen hook van Twente he’k oonderwiel ’n invlood van de Reformatie van nog ’n luk nöager leren kennen.” De joffers van Beckum, Eanter, Maarkel. En Riessen met ear eagen sproake en geleuf. „Riessenders amparte leu? Loat ’t astebleef zo wean”, schrif he in zienen beundel *Löagn en bedröagn*.

Oale laand

Dee verschillen, dee maakt de riekdom van Twente dee’t he ok fiet-send teagenkoopt. Hee ridt diagonalen deur ’t oale laand. Van ’t Vjenne noar Losser. Van Depen noar Deenkellaand, deur de Reutummer Weust waar ’t zo zoompig en leug is, da’j oe doar ’t begin van de wearld könt veurstellen. In *Löagn en bedröagn* löt he d’r nen Twentsen variaant op Adam en Eva spöllen.

Hee spuurt de natuur, mer ok de cultuur van Twente, dee alverdan veraandert. Deur industrialisering, techniek, nije leu dee noar Twente trökken. „Ik fiets zo a’k schrief: van stie noar tied”, zeg he zölf. Dwers deur Twente. En deur verleden en heden. Mer met ’t gezicht noar de toekomst, noar wat koopt. En aait de zinnen lös.

„Want allenig zo veen ie wat. ’n Deer langs de weg, ’n idee veur ’n

Van stie noar tied: met de fiets deur Twente

stuk. Genadevolle momenten bint dat. Ne weg eargens op-an hef vaak meer in, dan waar ankommen.”

Ziene stukke in *De Nije Tied* en tot veur kort de kaantteksten - ne zölf bedachte vertaling van ‘columns’ - in *de Roskam*, bint ok zo. Niejplichtig, op ’n tast schrevven. Hee hoof nich per se waar an te kommen. Of te oordelen. „Ik hoal meer van losse eande, da’j niks dichttimmert mer lossmiet duur wa’j de leu metgeft en van eer kriegt.”

Dat oonderzoekende had he a vroeg. Interesseedn zich a joonk veur de wearld um em too. Veur de sproake waar he ok in dreumden, veur de geschiedenis van Albearg. Op zien viefteende schreaf e de ‘platte’ sprök oet de *Twentsche Courant* in ’n schrifke, ok as ne belofte an zien vaar, den dat joar oet de tied kwam. Hee zochten platschriever Hendrik Klaassen - ginne directe familie - op, den in ’n zölfden hook van Albearg wonnen en heelp in 1975 bie de oprichting van de Albearger heemkunde.

Gangmaker was ne vrouw van boeten: Tilly Hesselink-van der Riet oet ’n polder. Ear oonderzoek noar ’t klooster van Albearg, hoo ze met professoren van boeten samenwearkten; dat vun’k biejsunder. Ie leerden met de oagen van nen boetenmaarksen noar ’t eagine kieken. ’t Dagbook van Johannes van Lochem dat ze oetgaven. Den prior in ziene kleane wearld in Albearg den schreef oaver de grote wiede wearld. ’t Har niks van dat noar bin-

nen gerichte, dat heemkunde mangs hef. Ie beseffen in eenmoal dat dat klooster ne belangrieke rol had spöld in de Moderne Devotie, in de verbreiding van ideeën oaver Europa.”

„*Local is global and global is local*”, zeg he. „’t Een hef van doon met ’t aander en aansum.” ’t Kan good wean dat he dat doar begun te zeen.

Zoas nen boetenstoander oet ’n Noordoostpolder em de eagen ge-

● ● ●

‘In Twente könt ze ’t oe noa 20 joar nog noa-dreagen a’j wat teagen-droads zegd hebt’

schiedenis dichterbie brachen, zo trök nen aanderen boetenstoander em deper de modersproake in. Goaitsen van der Vliet, nen Frees den noar Twente was kömmen um te studeren en begin joaren neagentig begun Tweantse beuk oet te geven. Weark as *Heftan tattat!* van Willem Wilmink en *Op n biester* van Frank Löwik.

„’t Joar d’r op presenteerden hee en Frank *De Nije Tied*, blad in ’t plat. Bie V&D, met ne improvisatie op ’t Twents Volksleed op den kras-senden sax van William Raayman. Merakels vun’k dat. Watleu van ’n Kreenk vuur de Twentse Sproak bint der gramstöarig bie votlopen.”

Te heui en te grös

Nieje druk ‘Löagn en Bedröagn’

Noa at ‘Löagn en bedröagn’ van ’n platschriever Gerrit Klaassen ’n joar of wat oetverkof is west, lig an ’t eande van de wek den tweeden druk van ’n beundel in de bookweenkels.

Gerrit Klaassen, Löagn en bedröagn. Verhaaln en kaant-tekstn. De Oare útjouwerij (De Aandere oetgeaveriej) Eanske, 128 blz. 12,50 euro. Ok te bestellenn bie dizze oetgeaveriej: 053-4359229 of dou@home.nl

Twents met Jan Riesewijk

Meert dialectmoand is veur TwentseWelle anleiding um de leu te loaten snoeven en preuen an de meuiste dinge dee ’t in ’t Twentse dialect gif. Dat döt Jan Riesewijk, winner van de anmoedigingspries Twentse Taal in 2011 en wieder beroemd in heel Twente. Tehoop met streektaalconsulent Harry Nijhuis nemt hee de leu met noar ’t typische Twentse taalgeveul, wa’j an-treft in verhalen, gedichten, sprekweur en appatte oetdrukkingen.

Snoeven en preuen an het Twents met Jan Riesewijk is op doonderdagoavend 31 meert in museum TwentseWelle. ’t Geet los um: 19.30 uur en tot 21.30 uur. Pries: 10,00 euro. Reserveren via: aanmeldingen@twentsewelle.nl of bellen noar 053 4807680.

Op de koffie in TwentseWelle

Alle leste deensdagen van de moand is ’t koffie dreenzen bie TwentseWelle. In de dialectmoand meert steet dat vanzölf himmoal in ’t teken van de Twentse sproak. Dit moal geet streektaalconsulent Harry Nijhuis deur ’t museum en döt oawer ’t gebroek van ’t dialect in ’n natuur, in en um ’t los hoes. Hee nemt de leu met noar de taalkamer, vertelt ’t verhaal van objecten, dee ne verbeending hebt noar de taal van Twente. Deensdag 29 meert begeent ’t in museum TwentseWelle in Eanske um 11.00 uur. Eerst krie’j koffie. ’t Kost 5,00 euro incl. koffie. Museumkaarthoalders betaalt 2,50 euro.

Schriefwedstried in Deelden

Deensdagoawend 29 meart hoaldt ’n Kreenk vuur de Twentse Sproak nen Twent-sen verhalen- en gedichten-oavend in restaurant ’t Hoogs-pel in Deelden. ’t Begeent um 20.00 uur en is de finale van de schriefwedstried oawer het thema *Aait Verdan*. Van de inzendingen is een book emaaft dat ’s oavends ook wordt presenteerd. Der is een mooi programma maakt van de inzendingen. Ok wordt be-keand maakt wee der in de priesen vaalt. A’j lid van ’n Kreenk bent ma’j der gratis in. Wel lid wil worden ok. Nit-le-den betaalt 3 euro intree.

• ’n Eenen ver-beeldt Twente met vearf op dook, ’n aander döt dat op schrift. Gerrit Klaassen zit vuur de grond bie ‘Bous’ bearknstämme’. n Eansker keunst-ner Albert Bou-huis is nen oald-doarps- en stadgenoot van platschriever Klaassen den zölf rechtervoort in Goor wont. foto Emiel Muijerman

Binnen ’t joar wördn he in de redaktie vragd. *De Nieje Tied* wol nen steen in ’n viever’ van ’t Twents smieten, nich meer oaver de ‘oale tied’ klassineren mer oaver niejmoodse zaken schrieven. „Twents van dizze tied en Twents woar wat bie zit”, zeg e. „Goaitsen was eagenzinnig, haalden met Frank de sproake oet de sfeer van de ‘too mer’ mentaliteit, löat as Frees zeen dat ’t Twents ne volwassen sproake was woarmet ie oawer van allens könt schrieven.”

Nich alman kon dat waarden. „Polemiseren dat lik in Freeslaand eerder te wörden zeen as ver-rieking. In Twente könt ze ’t oe noa 20 joar nog noadreagen a’j wat teagendroads zegd hebt.” De ‘angry young men’ van ’t Twents, zo as Löwik eer neumden, kwamen in disselariejen terecht. Oaver spelling en aandere zaken. Hee wil ’t d’r nich oaver hebben. „Doar gung ’t nich um. Zo as ’t d’r ok nich um gung ’t Twents in de been te hoalden. De sproake ver-daampt en veraandert. Niks um oe naar oaver te maken. ’t Gung en geet d’r um de schoonheid van ne eagen sproake, van wat oe an ’t hert lig, te zeen en te gebroeken.”

De Nieje Tied hef wat dat angeet wa wat opsmetten. „’t Blad har ne katalyserende wearcking. Ne hele koppel in- en oetvleegers dee met-worken.” En a hoaldt ’t blad a joaren wintersloap, d’r kwammen aandere projekten as ’t *Dialexicon Twents*, de Twentse Taalbank, de

promotie van Löwik oawer de regionalisten. Ammoal monumennen veur ’t Twents.

Hee löat bie *De Nieje Tied* wat minder op ’n veurgroond te stoan as beade aandere kearls. ’t Gemis van Löwik, den in 2009 völ te jong oet de tied kwam, löt zich aait nog veulen. „Goaitsen hef ’t ’n moal froai zegd: hee was ’n bedean-ker, Frank ’n metdeanker en ik ’n duurdenger. Ik fietsen tusken de verschellende schrievers hen en wier, brachten ze mangs bie mekaar en schreaf d’r ok nog bie.”

Dat schrieven hef aait belang-riek west. „Wat schrif dat blif, wat pröt dat vlög. Proaten is weurde wisselen, dee doarnoa votweait. A’j schrieft krie’j ’t te zeen en sprek ie wier aandere zinnen an.” Schrieven gef oe gelegenheid lankzamer oaver iets noa te dean-ken, ’t kan oew inzicht verdepn.

En an lankzamer deanken, lank-zame vragten stellen en lankzame verhalen vertellen, he’w nood in ’n tied van ‘hypes’ en instant-oordelen in de (sociale) media. „Wie kent vaak nich alle ‘ins’ en ‘outs’. Mer oordeelt toch”. Of zoas he in *Löagn en bedröagn* schrif: „Gedaan-ken wiken en weurde weagn is der nich meer bie’j.”

Boks an, boks oet

Noa de Hoogveld Akademie in Hengel hef he in de joaren tachtig in Utrecht theologie studeerd. Antrökken deur de Bevridings-theologie in dee tied. „Ne econo-mie van ’t genog, dat elkeen genog

hef um van te leaven. Dat sprek mie an. ’n Biebel hef hier in hoes ne stie nöast Marx. Geleuven is ’n wearkwoord. Gin zaak van mach-teloos noar boaven kieken mer van brekken en delen, zo as in ’t verhaal van Witten Doonderdag. Zo as bisschop Oskar Romero deu den achter ’t altoar hen daal wör schötten. Wearkelig wat veraand-eren is ok riskaant; dan kö’j bie ne macht an de buurt wean.”

Oaver ’n bestoan van nen God hef he zo zien bedeanken. „D’r

• • •

‘Ik hoal van losse eande, da’j niks dichttimert mer lossmiet duur wa’j de leu metgeft’

valt lang allens nich te wetten.” En de keark as instituut hef te vaak misbroek maakt van ear macht. „Tegelijk is nich geleuven vuur mie ok ginne optie. ’t Leaven is meer as boks an, boks oet. De vrag *‘waartoe zijn wij op aarde’* blif. Woartoo al dat lieden - zee-ke, oorlog - in de wereld? D’r is aait nog gen eendudig antwoord op, zo as vrogger ’n deel van de leu meanden duur antweurde noa te zeggen. Nichterum steet dee vrag zölf as ’n hoes. A bi’w ’n handelslaand en wilt watleu al-leen mer wetten van ’t *wat en hoo*. Vuur ’t *woarum* van ’t bestoan gunt ze zich gin tied.”

In religie zit *‘religare’*: verbeenden. „Dat blif van betaansie. Hoo verhoald wie oons tot mekaar. Dat is wat noaberschap rech inhoald: ie hebt met mekaar van doon. Ik bin meer van ’n horizontaal geleuven, van angezicht tot angezicht. Dan zee’j de means en nich nen vrömden. En dan kan ’t deepgang kriegn.”

Het *‘obedire’* dat de mönniken in Albearg a leorden hef doar ok met van doon. „Dat steet nich vuur ‘gehoorzamen’, mer vuur: ‘de oaren los hebben’. Doar geet ’t um. De oaren los vuur vluchtelin-gen net zo as vuur de leu bie ’t Esmaarkerveld dee teagen ’t kom-men van asielzeukers bint. Vaak luustert wie te wenig noar me-kaar.”

Hee citeert ’n dichter Otto Weis: „*Denken is zo buitengewoon vermoeiend dat veel mensen de voor-keur geven aan oordelen.*” ’t Lik joa mangs asof dat al slimmer wordt. „Doar he’k zölf ok wal es last van.”

Met de tied is ’t schearpe oorde-len in zien schriefweark möggelik wat milder worden, zeg he. „A hop ik de wearld um mie too wa schearp te blieven warnemmen. As ’t möt dan mer met ’n brilleke op ’n nös. „Mer ’t is goed oe nich te loaten opjagen. Net as met de fiets: bie stie en tied ’n moal oet ’t zadel en eerst nog ’s ’n moal kie-ken veurda’j los goat. Of zo as Frank Löwik kon zeggen: „Eerst de piep an en dan ’t peerd oet ’n graven.”